

Research Article

Kadin Girişimcilerin Girişim Süreçleri Üzerine Bir Araştırma

A Research on Entrepreneurship Process of Women Entrepreneurs

Sıdıka Ece Yılmaz^a, Fatmagül Karaçelebi^b

MAKALE BİLGİSİ

Anahtar Kelimeler:
Girişimcilik,
Kadın Girişimciliği,
Kadın Girişimci,
Kadın-Erkek Eşitsizliği,
Nitel Araştırma

Tarihler :
Geliş 10 Ekim 2019
Düzeltilme geliş 30 Ocak
2020
Kabul 3 Nisan 2020

ÖZ

Dünyada kadın girişimciliği ekonomik gelişmişlik düzeyine önemli katkılar sunmaktadır. Ancak, gelişmiş ekonomilerden farklı olarak gelişmekte olan ekonomilerde kadın girişimciliği daha zorlu ve mücadelecı biçimde yaşanmaktadır. Buna ek olarak, kadın erkek eşitsizliğinin yüksek olduğu toplumlarda kadınların iş yaşamına ve girişim süreçlerine katılımının nispeten daha az olduğu görülmektedir. Yapılan çalışmalarda, gelişmişlik düzeyinden bağımsız olarak ve eşitsizliğin yaratmış olduğu dezavantajlı durumlara rağmen girişimci kadınların girişim süreçlerinde nasıl başarılı olduğu merak uyandırmaktadır. Buradan hareketle mevcut çalışmada, girişimci kadınların bu süreçteki deneyimlerinin neler olduğu, başarıya nasıl ulaştıkları ve bu sürecin kişisel ve sosyal sonuçlarının ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Araştırma, 30 işveren girişimci kadınla yapılan yarı-yapılandırılmış mülakat tekniğiyle yürütülmüştür. Elde edilen sonuçlar, kadınların kişisel nitelikleri yanında çevresel desteğin girişimcilik sürecinde önemli olduğunu ortaya çıkarmıştır. Ayrıca sosyal çevre tarafından eşitsizliğe yönelik tutumların azaldığı ve kadınların kendilerine yönelik algılarının farklılaştığı anlaşılmıştır.

ARTICLE INFO

Keywords:
Entrepreneurship,
Women Entrepreneurship,
Women Entrepreneurs,
Women-Men Inequality,
Qualitative Research

Article history:
Received 10 October 2019
Received in revised form 30
January 2020
Accepted 3 April 2020

ABSTRACT

Women entrepreneurship makes significant contributions to the level of economic development in the world. However, different from developed economies women entrepreneurs meet more difficult and challenging situations in developing economies. Further to that women participation in workforce and entrepreneurship process is much lesser in the countries where the gender gap is high. According to some study findings, independently of disadvantageous conditions and the level of economic development, how women entrepreneurs become successful is the issue of concern. Thus, the aim of the study is to explore the experiences, success factors, and personal and social results of women entrepreneurship process. The semi-structured interview method was employed in the study. A total of 30 entrepreneur women participated in the research. The results showed that apart from personal characteristics the environmental support is also significant in the women entrepreneurship process. It was also understood that the self-perceptions change positively with the effects of decreasing inequality attitudes towards women.

^a Öğretim Görevlisi, Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, Rektörlük, Kariyer Planlama Uygulama ve Araştırma Birimi, Adana, Türkiye. E-mail: eyilmaz@atu.edu.tr. ORCID: 0000-0002-0375-3505

^b Araştırma Görevlisi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, İİBF, İşletme Bölümü, Niğde, Türkiye, E-mail: fkaracelebi@ohu.edu.tr. ORCID: 0000-0001-8165-0491

1. GİRİŞ

Kadın girişimciliği geçmişten bugüne araştırılan, toplum ve devletler açısından mühim bir konudur. Ulusların kalkınması açısından girişimciliğin avantajları göz önünde bulundurulduğunda, tüm dünyada kadın girişimciliği akademik ve politik çalışmaların önemli bir parçası haline gelmiştir (Minniti, 2009). Kadınların ekonomik faaliyetleri, özellikle serbest meslek sahibi olmak, onları ekonomik olarak güçlendirmekte ve genel olarak ülkelerinin kalkınmasına daha fazla katkıda bulunmalarını sağlamaktadır (Sarri ve Trihopoulou, 2004). Bunun önemini bilerek, dünyadaki birçok hükümet kadınlara ait işletmelerin kurulması adına elverişli bir ortam yaratmak için uğraş vermektedir, araştırmalar yapmaktadır (Roomi, 2009). Kadın girişimciler üzerine yapılan çalışmaların artması kadınların bu alanda kendilerini göstermelerine ilişkilendirilebilir.

Literatürde kadın girişimciliğinin dünyada ekonomik gelişmişlik düzeyine önemli katkılar sağladığı görülmüştür (Minniti, Bygrave ve Autio, 2005; Brush ve Brush, 2006). Örneğin, Minniti ve Arenius, (2003)'e göre, kadınlar aynı bir kaldıraç gibi ülke ekonomisini geliştirmede potansiyel girişimcilik faaliyetleri ile önemli bir kuvvettir. Kadın girişimciler, ekonomik gelişmenin önemli bir kaynağını oluşturmaktadırlar. Kadın girişimcilerin ekonomik kalkınmaya yaptığı katkı, iş hayatındaki aktif katılımın artmasından kaynaklanan ekonomik büyümenin yanı sıra iş olanağı yaratmayı da içermektedir. Aynı zamanda iş süreçlerini, erkek meslektaşlarına göre yürütme ve yönetmeleri bakımından farklılıklar olmasından dolayı zenginleşmektedirler (Huarng, Mas-Tur ve Yu, 2012). Kadınların girişimcilik sürecine başlaması çeşitli kişisel ve dış koşullara bağlıdır. Bireysel motivasyon, aile desteği, eğitim, sosyal algı, kadın girişimciliğine karşı tutumlar, kadın girişimci olma kararını etkileyen faktörlerden bazılarıdır (Ascher, 2012). Kadınların girişimcilik süreçleri erkeklerin girişimcilik süreçlerine göre farklı olabilir.

Buradan hareketle mevcut çalışmada, girişimci kadınların girişimcilik sürecindeki deneyimlerinin neler olduğu, başarıya nasıl ulaştıkları ve bu sürecin kişisel ve sosyal sonuçlarının ortaya çıkarılması amaçlanmıştır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Girişimci kadınların başarı faktörleri üzerine yapılan çalışmalar literatürde kısıtlıdır. ABD'de yapılan çalışmalarda kadınların performansını açıklayan bireysel düzey değişkenleri, genellikle, erkeklere ait işletmelerde belirtilen faktörlerle aynı olarak görülmüştür. Bu faktörler önceki mesleki deneyim, iş becerileri, eğitim düzeyi ve motivasyon gibi kişisel faktörler ve mentörlük olarak sıralanabilir. Bu faktörlere ek olarak sosyal öğrenme, insan sermayesi, demografik özellikler, çevresel faktörler ve network vb. faktörlerin de başarı düzeyini etkilediği görülmüştür (Hechavarria, Bullough, Brush, Edelman, 2019).

Kadınların iş kurma sürecinde ve girişimi boyunca çok sayıda zorluk ve engeller karşıladıkları belirtilmektedir. Bu zorluk ve engellerden bazıları finansmana erişim, olumsuz işletme düzenlemeleri, kültürel engeller, işletme türleri ve sektörün seçimi, bilgi ve eğitim eksiklikleri, iletişim eksikliği, sosyal destek eksikliği, bağlantı kurma (network) problemleri, eğitimsel ve mesleki ayrımcılık ve ev ile iş sorumluluklarının çifte yükü olarak görülebilmektedir (EIGE, 2017). Sosyolojik teoriler, toplumsal yapıların (işyeri, aile ve örgütlü sosyal yaşam), kadınların girişimcilik fırsatlarına erişimini etkilediğini ve performansı etkileyebileceğini iddia etmektedir. Mesleki ayrımcılık, üst düzey yönetim pozisyonlarında yetersiz temsil ve aile rolleri ile ilgili beklentiler, kadınları belirli sanayi sektörlerine yönlendirmektedir. Bu durum kadınların iş girişimleri için motivasyonlarını ve hedeflerini etkileyebilmektedir. Kadın girişimcilerin bu alanlardaki performansları ise yapısal engellerle ne derecede karşı karşıya kaldıkları ile belirlenmektedir (Aldrich, Reese ve Dubini, 1989). Dünya genelinde kadın girişimcilerin girişim süreçleri incelendiğinde farklı toplumlarda ve coğrafyalarda farklı şekillerde ortaya çıktığı görülmektedir. Bu durum girişimci kadınların kaynaklara, fırsatlara ve pazarlara erişimleri konusunda farklı deneyimlere sahip olduğunu göstermektedir (Hechavarria vd., 2019).

Kadınların çalışmalarının değeri ve toplumsal cinsiyet eşitliği konusundaki kültürel tutumlar, dünyanın her yerinde girişimciliğe katılım göstermelerini etkilemekte, ancak Arap bölgesinde tartışmalı olarak daha fazla rol oynamaktadır. Buradan da anlaşılacağı üzere, kadın erkek eşitsizliğinin yüksek olduğu toplumlarda kadınların iş yaşamına ve girişim süreçlerine katılımının nispeten daha az olduğu görülmektedir (Global

Gender Gap Report, 2017). Orta Doğu ve Kuzey Afrika lkelerindeki Arap kadınlarının, sermaye ve teknolojiye erişim için zorluk çekmelerinin yanı sıra fırsatları tanımlamak ve elde etmek için aę kurma ve diğer becerilere de ihtiyaç duyduğu görülmektedir. Doğu Avrupa lkelerinde, kadınların dşuk eğitim ve teknik bilgi düzeylerine sahip olmaları kadınların girişimcilik çabalarında başarılı olmalarını kısıtlamaktadır (OECD, 1993).

Türkiye ele alındığında, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK, 2015) verilerine göre 2015 yılında Türkiye’de kadın girişimci oranı % 8,1 ile bir önceki yıla oranla % 0.1 artmıştır. The Global Entrepreneurship and Development Institute (GEDİ, 2015) tarafından 2015 yılında yapılan bir başka araştırmada, Female Entrepreneurship Index’de Türkiye, 77 lke arasından 42. sıradadır; bu sıranın bir önceki yıla oranla daha iyi bir seviyede olduğu görülmektedir. Tüm bunlara ek olarak Türkiye Kadın Girişimciler Değneği [KAGİDER] tarafından yayımlanan Türkiye Kadın Girişimcilik Endeksi 2019 raporunda Global Girişimcilik İzleme Raporu’na (2018/2019) dayanan bilgiye göre Türkiye erken-aşama girişimcilik aktivitesi bakımından 48 ülke içinde 15. sırada, Avrupa ve Kuzey Amerika bölgesi içinde ise 3. sırada yer almaktadır (KAGİDER, 2019).

Kalleberg ve Leicht (1991) kk işletme performansının altında yatan süreçlerin girişimcinin cinsiyeti ne olursa olsun benzer olduğunu öne sürmektedir (Lerner, Brush ve Hisrich, 1997). Cohoon, Wadhwa ve Mitchell (2010)’e göre başarılı kadın ve erkek girişimciler hemen hemen her açıdan birbirine benzediği, ancak başarılı girişimciler arasında kk ama potansiyel olarak bilgilendirici cinsiyet farklılıklarını da tanımlamıştır. Örneğin, bir işe başlamak için gereken motivasyon erkekler ve kadınlar arasında biraz farklılık göstermektedir. Yapılan çalışmaların çoğu kadınların işe başlama motivasyonlarını ve bu motivasyonların büyüme üzerindeki etkisini göstermektedir.

Belirlenen cinsiyet farklılıklarının birçoğu, kilit kişilerden gelen destek ve teşviklerin, özellikle başarılı teknik şirketler bulma çabalarında kadınlara fayda sağlayabileceğini göstermektedir. İlgili literatür, iki kategoride büyümeyi etkilediği düşünülen faktörleri tanımlamaktadır. Birincisi, girişimcilerin davranış, kişilik, tutum (Storey, 1994) gibi özellikleri, bazı endüstri sektörlerinde daha yüksek beklentiler yaratan eğitim ve ğretimi (Henry, Hill ve Leitch, 2005) ve bunların kaynaklara erişimini etkileyen sosyal sermayeleri gibi yeteneklerini içermektedir (Brush, Carter, Gatewood, Greene ve Hart, 2004). Storey (1994) tarafından tanımlanan diğer girişimci faktörler, önceki yönetim tecrübesi, aile geçmişi, fonksiyonel

beceriler ve ilgili iş sektörü bilgisi olarak belirtilmektedir. Buna ek olarak, bazı çalışmalar bir ülkenin veya bölgenin kültürel, politik ve ekonomik koşullarının işletmelerin büyümesi ve gelişmesi üzerindeki etkisini vurgulamıştır. Ayrıca, kadınların sahip olduğu işletmelerin daha iyi performans göstermesinin farklı sermaye kaynaklarına erişim, daha geniş finansal kaynaklara erişim, organize yapı, kalite kontrol ve daha erken planlamadan kaynaklandığı belirtilmiştir (Roomi, 2009).

Literatürde Loveline, Uchenna ve Karubi (2014) tarafından perakende ve hizmet sektörlerinde 31 kadın girişimci ile yürütülen bir çalışmada kadınların aşırı rekabet, güvenilmez tedarikçiler, ev sorumlulukları, uygunsuz sermaye yönetimi ve vasıflı çalışanların eksikliği gibi çeşitli zorluklarla karşılaştığı belirtilmektedir. Bir diğer çalışmada Maina (2015), iş ve ev sorumlulukları ile yetersiz iş becerilerinin kadınların girişimcilik sürecini olumsuz etkilediğini ifade etmektedir. Başka bir çalışmada Sharma (2013), kadın girişimcilerin aile bağları tarafından ortaya çıkan problemler, erkek egemen toplum, aracılar (komisyoncu) tarafından yapılan sömürü, yetersiz eğitim durumu, toplumsal engeller, yetersiz hammadde, finansal kaynaklara erişim problemi, yoğun rekabet, yüksek üretim maliyeti, yasal formaliteler, sınırlı hareket kabiliyeti, girişimcilik yeteneğinin olmaması, yetersiz yönetim kapasitesi, dşuk risk taşıma kapasitesi ve zgven eksikliği gibi engellerle karşılaştığına değinmektedir.

KAGİDER’in yapmış olduğu çalışmada kadın girişimci sayısının Türkiye’de arzu edilen seviyede olmadığı belirtilmektedir. Buna ek olarak, kadın girişimci olmanın cesaret, g ve özgürlük olarak nitelendirildiği ve finansal kaynak olarak kadın girişimcilerin genellikle ailesinden yardım aldığı belirtilmektedir. Kadınların risk alma eğilimlerinin olduğu ve önlerine çıkan fırsatları değerlendirdikleri görülmektedir (KAGİDER, 2019). Ascher (2012) tarafından yapılan bir çalışmada kadın girişimcilerin işletmelerinin yaşam döngüsü boyunca kıyaslama olasılıklarının olmaması, finansal ve sosyal sermayenin eksikliği, deneyim problemi, zaman eksikliği, cinsiyet ayrımcılığı, basmakalıp yargılar ve yerel problemlerle karşılaştığı belirtilmektedir. Chinomona ve Maziriri (2015) tarafından yürütülen bir çalışmada kadınların girişimcilik sürecinde eğitim ve geliştirme eksikliği, finansmana erişim eksikliği, cinsiyet ayrımcılığı, olumsuz tutumlar ve yetersiz kaynaklar engelleriyle karşılaştığı ifade edilmektedir.

Girişimci kadın, evinin dışında bir mekanda, kendi kurduğu bir işletmeye sahip olan, tek başına çalışan ya da işletmesinde başkalarına da istihdam sağlayan, elde ettiği kazanç üzerinde söz sahibi

olan, işletmesi adına girişimciliğin tüm aşamalarını tecrübe eden ve tüm riski üstlenen kadındır. Erkekler gibi kadınlar da içsel, dışsal veya insan bilincini aşan çeşitli nedenlerle bir iş yaratmaktadırlar (Akehurst, Simarro ve Mas-Tur, 2012). Bunun yanı sıra toplumsal ön yargılar, geleneksel baskı, cinsiyete dayalı rol ayrımcılığı, aile sorumlulukları, mesleki bilgi eksikliği, sermaye eksikliği (Soysal, 2010; Huarng vd., 2012; Allen ve Truman 1993; Nucci ve Boden, 2000) gibi engellere rağmen, gelişmişlik düzeyinden bağımsız olarak ve eşitsizliğin yaratmış olduğu dezavantajlı durumlara rağmen girişimci kadınların girişim süreçlerinde nasıl başarılı olduğu büyük bir soru işareti oluşturmaktadır. Bu sebeple, mevcut çalışmada girişimci kadınların bu süreçteki deneyimlerinin neler olduğu, başarıya nasıl ulaştıkları ve bu sürecin kişisel ve sosyal sonuçlarının ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır.

3. YÖNTEM VE BULGULAR

Çalışmada nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Böylelikle kadın girişimcilerin girişimlerini kurma aşamasında karşılaştığı sorunlar, başarıya nasıl ulaştıkları, girişimcilik sürecinin kişisel ve sosyal sonuçları ile kadınların almış oldukları desteklerin girişimcilik sürecinde etkisi olup olmadığını ortaya çıkarmak amaçlanmıştır.

Çalışma kapsamında örneklem oluşturulurken kendi hesabına çalışan ve işveren kadınlar seçilmiştir. 30 kadın girişimci ile görüşülmüştür. Bu amaçla Adana ve Niğde illerinde bulunan kadın girişimciler ile detaylı bilgi toplamak, katılımcıların duygu, düşünce ve bilgi, tecrübe ve gözlemlerine ulaşma amacı ile yarı-yapılandırılmış derinlemesine mülakat tekniği (Tekin ve Tekin, 2006) kullanılarak Tablo 1’de yer alan sorulara cevap aranmıştır.

Araştırmaya katılan kadın girişimcilere girişim kurma esnasında karşılaştıkları sorunlar, varsa destekler, toplumun, ailenin ve bireyin kendisine bakış açısının değişip değişmediğine ilişkin sorular sorulmuştur. Sorular konu ile ilgili daha önce yapılan araştırmaların incelenmesi ile oluşturulmuştur. Bunun yanı sıra katılımcılara eğitim, medeni durum, girişim sayısı, yaş ve sektör gibi demografik bilgileri de sorulmuştur. Kadın girişimcilerin çoğunluğunun eğitim durumunun lise ve üniversite olduğu, medeni durumunun evli olduğu, ilk girişimi olduğu, yaş aralığının 25-55 arasında olduğu ve tekstil, iç giyim, güzellik ve bakım ile tuhafiyeye sektöründe faaliyet gösterdiği görülmüştür.

Mülakatlar için önceden katılımcılar ile görüşülüp randevu alınmıştır. Mülakatlar katılımcıların iş yerlerinde ve mesai saatleri içerisinde gerçekleştirilmiştir. Kadınların hassasiyetleri göz önüne alınarak görüşmeler iki kadın araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Görüşme esnasında katılımcılardan izin alınarak kayıt cihazı ile görüşmeler kayıt altına alınmıştır. Böylelikle, hem zaman kazanılmıştır hem de görüşmecilerin duygusal değişimlerinin gözlemlenmesi sağlanmıştır. Veriler, Aralık 2017 – Ocak 2018 tarihleri arasında toplanmıştır. En uzun görüşme 18 dakika, en kısa görüşme ise 4 dakika olarak gerçekleştirilmiştir.

Mülakatlar sonrasında veriler kelimesi kelimesine rapor haline getirilmiş ve iki araştırmacı ve konunun uzmanı bir akademisyen tarafından okunmuş ve kodlanmıştır. Her yazar ayrı ayrı her bir soru için sorunun içeriğini analiz etmiştir. Her bir içeriğe ilişkin faktörler geliştirmiştir. Daha sonra karşılıklı tartışmalar sonunda sorulara ilişkin faktörlerdeki farklılıklar üstünde mutabakat sağlanmıştır. Ayrıca elde edilen cevaplara teoriye ve örnek çalışmalara dayanarak çıkarımlarda bulunulmuştur.

Tablo 1: Katılımcılara Yöneltilen Sorular

Madde No	Katılımcılara Yöneltilen Sorular
1	İşletmeyi kurup bu aşamaya getirmenizdeki en temel faktör nedir? Başarınızın sırrı nedir?
2	Bu süreçteki başarınızda kadın olmanızın avantajları ve dezavantajları nelerdir?
3	Toplumumuzdaki kadınlar üzerindeki algıyı düşündüğünüzde siz iş kurma sürecince bu algıyı ne derecede yaşadınız?
4	Toplumdaki kadın-erkek eşitsizliğini bu girişim süresince ne derecede hissettiniz?
5	Kadın olarak kendinizi Türkiye’de güçlü hissediyor musunuz?
6	Girişimcilik sürecinde karşılaştığınız engeller nelerdir?
7	Girişimcilik sürecini kolaylaştıran faktörler(destekler) nelerdir?

Tablo 2: Katılımcıların Başarı Faktörlerine İlişkin Cevaplarının Sınıflandırılması

Kişisel Faktörler	Yakın Sosyal Çevre faktörleri	Uzak Sosyal Çevre Faktörleri	Ortamsal Faktörler
Kendine güvenmek	Eş desteği	KOSGEB desteği	Fırsatların bulunması
Amaç belirlemek ve kişisel çaba göstermek (Çevrenin başarısızlık beklentilerini tersine çevirme isteği)	Ebeveyn ve kardeş desteği	Kredi olanakları	Doğru sektörde bulunmak
Başarma ihtiyacı	Akraba desteği	Vergi olanakları	Zorlayıcı ortam koşulları (hayatta kalma zorunluluğu)
Güç elde etme ihtiyacı			
İşle ilgili eğitilmiş olmak			
Meslek sevgisi			
İyimser (pozitif) olmak			
Önceden bir girişim veya iş deneyimine sahip olmak			
Önceki işte başarılı olmak			
Kendini geliştirme ihtiyacı			
Kendini gerçekleştirme ihtiyacı			

Girişimcilerin başarı faktörlerini anlamaya yönelik olan soruya (1. soru) verilen cevaplar Tablo 2'deki gibi sınıflandırılmıştır.

Birinci soru için verilen cevapları analiz etmek için konunun uzmanı bir akademisyen ile toplantı yapılarak kadın girişimcilerin başarısının hangi faktörlere dayandığı ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Yapılan karşılıklı görüşmeler sonunda araştırmacılar birinci sorunun dört temel faktör

altında toplandığı sonucuna ulaşmıştır. Bu faktörler kişisel, yakın çevre, uzak çevre, ve ortamsal faktörler olarak adlandırılmıştır. Bu süreçte yakın çevrenin ailevi ve akrabaya dayalı destek olarak, uzak çevreyi devlet veya çeşitli örgütsel destek olarak değerlendirilmiştir. Ortamsal faktör ise genel olarak sosyal ekonomik veya sektörel çevre şartlarının durumu göz önüne alınarak oluşturulmuştur. Bu oluşturulan faktör yapısına ilişkin örnek cevaplar Tablo 3' te yer almaktadır.

Tablo 3: Katılımcıların Örnek Cevapları

Faktör Örnekleri	Katılımcı Kodları ve Cevapları
Kişisel faktör örneği:	K1: « <i>Kişisel azim öncelikle ve önüme çıkan fırsatları değerlendirme... Bir şekilde hem kendime güven hem o azim başarma isteği bu fırsatları değerlendirince oldu</i> »
Yakın sosyal çevre faktörü örneği :	K8: « <i>Ailem arkamdaydı, eşim destek oldu. Eşim benden daha çok istekliydi</i> »
Uzak sosyal çevre faktörü örneği :	K1: « <i>Devletten hem KOSGEB desteği hem de vergi muafiyeti . Vergi muafiyeti için şahıs şirketi kurduk, 3 sene boyunca belli bir gelire ulaşamadığımız sürece vergi ödemiyoruz. Bu da ciddi bir avantaj oluyor</i> »
Ortamsal faktör örneği:	K2: « <i>2 tane çocuğumuzun olması</i> »

Tablo 4: Avantaj ve Dezavantaj Örneği

Avantaj ve Dezavantaj Örneği	Katılımcı Kodları ve Cevapları
<i>Avantaj örneği:</i>	<i>KI: «Zaten bu sektörü seçmemdeki en önemli etken kadın olmamdı. Kadın girişimcilere özel projeydi (SAKURA). En büyük avantajım kadın oluşumdu.»</i>
<i>Dezavantaj örneği:</i>	<i>KII: «Dezavantajları var tabi ki, mesela bayanlar bayan kuaförüne çok güvenmiyor, erkeklere daha çok güveniyorlar. Ağzımızla kuş da tutsak bir erkeğin verdiği güveni kadınlara veremiyoruz.»</i>

Kadın girişimcilerin girişim kurma sürecinde kadın olduğu için yaşadığı avantajlar ve dezavantajları anlamaya yönelik olarak sorulan soruya (2. soru) katılımcılar, kadın olmanın başlı başına bir avantaj olduğunu, ev geçindirme sorumlulukları olmadığı için daha fazla risk üstlenilebilmelerinin, empati ve iletişim becerilerinin yüksek olmasının ve devlet (KOSGEB, İŞKUR, SGK) ile örgüt (KAGİDER, banka-kredi destekleri, TOBB Kadın Girişimciler Kurulu) desteğinin önemli bir avantaj olduğunu belirtmişlerdir. Katılımcıların vermiş olduğu avantaj ve dezavantaj cevaplarının sınıflandırılmasına ilişkin örneklerden bazıları Tablo 4'te yer almaktadır.

İkinci soruya verilen cevaplar için yapılan analizlerde kadın müşteriye yönelik sektörlerde (tuhafiye, kuaför, iç giyim) çalışıyor olmanın da bir avantaj sağladığı ifade edilmiştir. Sorunun ikinci kısmı olan dezavantajlar için ise kadınların problemleri çözme konusunda daha yavaş olduğunu bunun sebebinin ise kadınların genel olarak sorun ile ilgili daha fazla bilgi topladığı ve rasyonel karar verme çabalarından kaynaklandığı belirtilmiştir. Diğer dezavantajlar, kadınların erkeklere oranla yöneticilik becerileri eksikliği olduğu, kadınlığın erkekler tarafından istismarı, gücü kullanmada erkeğe göre yetersizlik (yaptırım gücü), mesleki bilgi, beceri eksikliği görülmüştür.

Toplumdaki kadına yönelik algının girişimcilik üzerindeki etkisini anlamaya yönelik soruda (3. soru) katılımcılar genel olarak toplumdaki kadına yönelik algının farkında olmakla ve bunu zaman zaman yaşadığı olaylarda görmüş olması ile birlikte bu algıyı önemsemeyerek ve gelecek odaklı düşünerek üstesinden geldikleri görülmüştür. Diğer görüşler “erkek gibi güçlü olduğunu göstererek mücadele etme, ailedeki eşitlik anlayışının yaygınlaşması ve fırsatların cinsiyetten bağımsız olduğunu düşünme” şeklindedir. Kadına yönelik algının girişimcilik üzerindeki etkisine ilişkin örnek ifadeler Tablo 5'te yer almaktadır.

Kadınların girişim süreçlerinde toplumdaki kadın-erkek eşitsizliğini ne derecede hissettiklerini anlamaya yönelik olan soruya (4. soru) katılımcılar çoğunlukla hissetmedikleri yönünde cevap vermiştir. Bu durumun nedeni, erkek egemen sektörde kadın dayanışması, girişimin başarısı ve kadının “erkek rolü” oynamasıyla eşitsizlik algısı azalmakta ve yalnızca saygı gereği, bazı durumlarda erkeğin bir adım önde olması düşüncesi ile açıklanmaktadır. Bu soruya ilişkin örnek bir ifade şu şekildedir: “K5: «...çarşydakiler (erkek esnaf) destek oldular....ancak biz (kadın esnaf) mücadele ettik, hepimiz birbirimizle konuşuruz, irtibat halindeyiz....rekabete gelince onlar ne fiyata sattıysa biz de o fiyata sattık, ama onlar bittiler!»

Tablo 5: Kadına Yönelik Algının Girişimcilik Üzerindeki Etkisine İlişkin Örnek İfadeler

Örnek İfadelere İlişkin Katılımcı Kodları ve Cevapları
<i>K15: «Yok hayır hiçbir zaman, olsa bile o tarz şeyleri umursamıyorum. Kendi işini yapıyorsan becerebiliyorsan kimseyi umursamayacaksın!»</i>
<i>K9: «Evet, ilk işyerimi açtığımda bir işyeri tuttum. Çevrem hep erkek esnaf doluydu. Bana ezikmişim gibi bir şey yapılacağı zaman 'sen anlamazsın, ama bu böyle' gibi hepsi bir fikir vermeye çalıştı. Ben de 'ben kadımm, boğazınızda kalır midenize de otururum, sakın benimle inatlaşmayın, ben bu işi kendim istedim, kendim başardım. Güçlüyüm, yapabilirim, herkes kendi işine baksın' diye ağırlığımı koydum.»</i>

Tablo 6: Katılımcıların Türkiye’de Kendilerini Kadın Olarak Güçlü Hissettiklerine İlişkin Örnek İfadeler**Örnek İfadelere İlişkin Katılımcı Kodları ve Cevapları**

Kod 14: «Evet ben bir Atatürk kadınıyım...haklarımı da biliyor her şeyden önce o hak kendine güvenen bir kadın yapıyor, araştırma, okuma ve eğitim»

Kod 6: «Türkiye’de değil ama kendi bölgemde güçlü hissediyorum, Niğde’de daha güçlüğüm, ekonomik özgürlüğüm var, eşimden ayrılısam mesleğim var, kendi ayaklarım üzerinde durabilirim.»

Kadınların Türkiye’de kendilerini güçlü hissedip hissetmediğini ortaya çıkarmaya yönelik olan soruya (5. soru) katılımcılar genel olarak kendilerini Türkiye’de güçlü hissettiklerini ifade etmişlerdir. Hissedilen bu gücün eskiye oranla daha fazla olduğunu ancak ülkenin her yerinde değil sadece bazı bölgelerinde olduğunu belirtmişlerdir. Soruya verilen cevaplar incelendiğinde kadınlarda, kadınların kendini güçlü hissedebilmesi için para kazanması, ekonomik özgürlük elde etmesi, başarılı olması ve aile desteği görmesi gerektiği görüşünün yaygın olarak var olduğu görülmüştür. Bu tip faktörlerin olmayışı kadının daha az güçlü hissetmesine neden olmaktadır. Buna ek olarak kadının başarı elde etme isteği diğer bir ifade ile çevrenin başarısızlık beklentilerini tersine çevirme azmi kadınların güçlü hissetmesini sağlamaktadır. Katılımcıların Türkiye’de kendilerini kadın olarak güçlü hissettiklerine ilişkin örnek ifadeler Tablo 6’da yer almaktadır.

Kadınların girişimcilik sürecinde karşılaştığı engelleri ortaya çıkarmaya yönelik olan soruya (6. soru) katılımcılar rekabet engeli (fiyat kırma), negatif sosyal baskı (yapamazsın baskıları), erkeklerin iş süreçlerinde profesyonel olmamaları ve istismar niyetleri, mesleki eğitim eksikliği, çekememezlikten/imrenmeden kaynaklanan engeller ve vasıflı çalışan eksikliği olarak cevap vermiştir.

Kadın girişimcilerin iş yaşamları süresince birçok

farklı engelle karşılaştıkları anlaşılmıştır. Bunlardan ilki erkek müşterilerin veya iş yapılan erkek esnafların kadınlığı istismar ederek iş süreçlerini halletmeye çalışmasıdır. Konu ile ilgili olarak kadınların ilk başlarda bu konulardan daha fazla rahatsızlık duymakla beraber zamanla bu durumu olağan görmeye başladıkları görülmüştür. Bir diğer engel olan rekabet ile ilgili hem genel olarak hem de fiyat kırma gibi nedenlerle esnaf odalarına şikâyet etme gibi olaylarla karşılaştıkları ifade edilmiştir. Toplumsal negatif baskı kadınların girişimcilikleri esnasında karşılaştıkları bir başka engel olarak görülmektedir. Toplumun “yapamazsın” engeli, köstek olma hali “neden çalışıyorsun git otur evinde keyfine bak” veya “Niye yapıyorsun” söylemidir. “Bu işin sonunda batmakta var çıkmakta var” tarzı yaklaşımları ve bunlara ek olarak ailenin erkek egemen sektörlerle karşı olan olumsuz bakış açısı kadın girişimcilerin bu alanda yaşadıkları engelleri göstermektedir.

Kadınların eğitim eksikliği konusunda da yaşadığı sıkıntılar mevcuttur. Kadınlar en büyük sıkıntıyı muhasebe konusunda yaşamakta ve bunu aile desteği alarak çözüme yoluna gitmektedirler. Tüm bu olumsuzlukları aşma konusunda kadınların en çok kişisel özelliklerine güvendiği görülmektedir. Kendini geliştirme isteği ve potansiyelini görme isteğinin (Ben kimim?) kadın dezavantajını yok etmektedir. Kadınların girişim sürecinde karşılaştığı engellere ilişkin örnek ifadeler Tablo 7’de yer almaktadır.

Tablo 7: Kadınların Girişim Sürecinde Karşılaştığı Engellere İlişkin Örnek İfadeler**Örnek İfadelere İlişkin Katılımcı Kodları ve Cevapları**

K4: «Bu işletmeyi açmadan önce çok tepki aldım ‘niye yapıyorsun bu işin sonunda batmakta var çıkmakta var’. Ben çalıştığım yerlerde birçok patronumu zengin ettim artık zengin olma sırası bende dedim»

K6: «‘Senin işin de çok zor çocuk, ev, bulaşık, yemek’ diyenler de oluyor. Ama sonuçta evde otursam kimse bana 5 kuruş vermez. Kimsenin dediğini de umursamam»

Tablo 8: Girişimcilik Sürecini Kolaylaştıran Faktörler

Kişisel Faktörler	Sosyal Faktörler	Çevresel Faktörler
Kendine güvenme ve başarılı olma	Eşin psikolojik desteği ve söylemi	Sektörel kadın işbirliği
Başarıya inanç sonrasında olumsuz çevreyi umursamama	Ailevi destek	Rekabetin düşük olması
Zor dönemlerde akışına bırakma	Akraba desteği	Müşteri memnuniyeti
Düzenli olma ve çok çalışma	Yakın arkadaş çevresi desteği	Sektörel avantaj (doğru sektörde olmak)
	Mahalle ve tanıdık desteği	

Yedinci soruya verilen cevaplar sonucunda kadın girişimcilerin girişimcilik süreçlerini kolaylaştıracak durumların kişisel, sosyal ve çevresel faktörler olarak sınıflandığı görülmüştür. Bu süreçle kendine güven, başarıya inanç ve çok çalışma kişisel olarak, eş, aile ve akraba desteğinin sosyal faktörler, müşteri memnuniyeti, kadın işbirliğinin ise çevresel faktörler olarak ortaya çıktığı görülmüştür. Bu faktörler Tablo 8’de gösterilmektedir.

Girişimcilik sürecini kolaylaştıran faktörlere ilişkin katılımcıların vermiş olduğu örnek ifadelerden bazıları Tablo 9’da yer almaktadır.

süreçlerinin erkeklerden farklı olduğunu belirtmektedir (Ascher, 2012). Buradan yola çıkarak, kadınların girişim süreçlerine dair görüşler elde edebilmek adına çalışmada girişimci kadınların girişimcilik sürecindeki deneyimlerinin neler olduğu, başarıya nasıl ulaştıkları ve bu sürecin kişisel ve sosyal sonuçlarının ortaya çıkarılması amaçlanmış ve bu sürece ilişkin sonuçlar raporlanmıştır.

Elde edilen sonuçlar, kadınların kişisel nitelikleri yanında çevresel desteğin girişimcilik sürecinde önemli olduğunu göstermiştir. Kadın girişimcilerin özgüveninin, başarıya ve kendini geliştirme

Tablo 9: Girişimcilik Sürecini Kolaylaştıran Faktörlere İlişkin Örnek İfadeler

Örnek İfadelere İlişkin Katılımcı Kodları ve Cevapları

K9: «Ben mesleğimin doruğunda olduğumda bu işin üniversitesini de okumak istediğimde annem ‘sen kadınsın, 2 çocuk annesinin, ne işin var!’ dediğinde eşim ‘bizden hiçbir şey istemiyor, heveslenmiş ben onun arkasındayım, hiç kimse karışmasın’ dedi. Eşimden hep destek gördüm. Hem eşimle gurur duyuyorum hem de eşim başarmam da büyük etken»

K13: «Başta yanımda elemanım yoktu, ama çok iş de yoktu. İşler yoğunlaştıkça akrabalarım, görümceme, ablama söyledim. Onlara öğrettim, beraberiz dışardan eleman almadım hiç»

4. SONUÇ VE TARTIŞMA

Girişimcilik süreçlerinin cinsiyet açısından farklılık gösterip göstermediği soru işareti uyandırmaktadır. Bazı görüşler kadın ve erkeklerin aynı süreçleri izlediğini belirtirken (Lerner vd., 1997; Hechavarria vd., 2019), bazıları ise kadınların girişim

isteğinin yüksek olduğu görülmüştür. Bunun yanı sıra eş, akraba, devlet ve özel kurumların desteklerinin girişim sürecinde önemli fayda sağladığı ortaya çıkmıştır. Araştırma sonuçlarının KAGİDER’in 2019 yılında yayımladığı Kadın Girişimcilik Endeksinde ortaya çıkan sonuçlar ile benzerlik gösterdiği görülmektedir. Kadın girişimci olmanın cesaret, güç ve özgürlük olarak

nitelendirilmesi, finansal kaynak olarak kadın girişimcilerin genellikle ailesinden yardım alması, kadınların risk alma eğilimlerinin olması ve önlerine çıkan fırsatları değerlendirmesi mevcut çalışmanın bulgularını desteklemektedir. Ascher'in (2012) kadınların girişimcilik sürecinde karşılaştığı basmakalıp yargılar ve cinsiyet ayrımcılığı bulgusu mevcut çalışmada da görülmektedir. Ancak mevcut çalışmada, cinsiyet ayrımcılığının zaman zaman yaşandığı katılımcıların bu durumları göz ardı ederek kendi işine odaklandığı belirtilmektedir. Basmakalıp yargılar, çalışmanın katılımcılarının karşılaştığı önemli bir problemdir. Chinomona ve Maziriri'nin (2015) gerçekleştirmiş olduğu çalışmada elde edilen eğitim eksikliği ve kadınlara yönelik olumsuz tutumlar bulgusu mevcut çalışmanın bulguları ile paralellik göstermektedir. Loveline, Uchenna ve Karubi (2014) tarafından kadınların girişimcilik süreci üzerine gerçekleştirilen çalışmanın aşırı rekabet ve vasıflı çalışanların eksikliği bulguları mevcut çalışmanın bulguları arasında da yer almaktadır. Sharma'nın (2013) kadın girişimciler üzerine yapmış olduğu çalışmada kadınların girişimcilik sürecinde karşılaştığı engeller olan erkek egemen toplum, yetersiz eğitim durumu, toplumsal engeller ve yoğun rekabet mevcut çalışmanın da bulguları arasında gözükmektedir.

Çalışmada, kadın girişimci sayısının artmasının ülkenin gelişmişlik seviyesi ile değil ancak girişimciliği teşvik eden çevre şartlarının oluşması ile mümkün olacağı görülmüştür. Bazı girişimci kadınların çevresinde yer alan diğer kadınların kıskançlık nedeni ile bu işi daha fazla yürütmemesi gerektiği gibi yargılarda bulunduğu ifade edilmiştir. "Senin işin de zor çocuk, ev, bulaşık, yemek" gibi söylemlerin çok fazla duyulduğu belirtilmektedir. Bu durumun bir diğer sebebi kadının beklenen rolün dışına çıkması anlayışı ile ilişkilendirilebilir. Kadının evde olması görüşünü destekleyen bir kitlenin olduğu anlaşılabilir.

Yapılan çalışma, sosyal çevre tarafından eşitsizliğe yönelik tutumların azaldığını ve kadınların kendilerine yönelik algılarının farklılaştığını göstermiştir. Girişim başarısıyla birlikte toplumun, ailenin, eşin ve kendisinin bakış açısı ile davranışlarının değiştiği, kadının yeni bir sosyal kimlik kazandığı görülmüştür. Buna ek olarak, ekonomik özgürlüğünü eline alan kadının daha dominant bir yapı sergilediği sonucuna varılmıştır. Çoğu girişimci kadının eşinin davranışının kadın işletmeye sahip olduktan sonra daha esnek yapıda olduğu görülmüştür. Kadının kişisel yaşamına müdahalenin azaldığı ifade edilmiştir. Yine de maddi olarak bağımsız olan kadının psikolojik olarak kendini eşine karşı sorumlu hissettiği anlayışı hakimdir. Erkek egemen bir toplumda

kadın, gerektiğinde yumuşak stratejilerle amaca ulaşmaya (güçlü olma, amaç belirleme ve kararlılık) çalışmakta, gerektiğinde ise sert rekabet ederek güçlülere kendini kabul ettirmeye çalışmaktadır.

Kadınların özel hayatında yaşamış olduğu durumlardan dolayı erkeklere karşı önyargılı ifadelerde bulunabileceği gözlemlenmiştir. Örneğin, boşandığı eşi veya kavgalı olduğu eşi sebebiyle tüm erkeklere yönelik ifadeler de bulunulmuştur: "Erkeklerin Allah belasını versin!". Özel hayatla, profesyonel hayat birbirine karıştırılmıştır.

Rekabete yönelik olarak ev geçindirme sorumluluğu olmayan kadınların erkeklere göre daha olumlu tutumlar sergilediği görülmüştür. Çoğu erkeğin piyasada rekabet istemediği ve riskten kaçındığı gözlemlenmiştir. Kadınların riskli bir durumda cesur ve istekli davrandığı, amacına yönelik hareket ettiği ortaya çıkmıştır.

Çalışmada girişimcilik sürecini kolaylaştıran faktörlerin kişisel, sosyal ve çevresel faktörler olduğu bulgulanmıştır. Özgüven, işe odaklanma, düzenli çalışma, eş, aile, akraba vb. kişiler tarafından alınan destekler, sektörel avantaj, sektörde kadın işbirliği ve müşteri memnuniyeti sağlama gibi faktörlerin kadın girişimcilik sürecinde başarıyı belirleyen faktörler olduğu görülmüştür. Kadınların girişimcilik sürecinde karşılaştığı engellerin ise rekabet engeli, basmakalıp yargılar, negatif sosyal baskı, erkeklerin iş süreçlerinde profesyonel olmamaları ve istismar niyetleri, mesleki eğitim eksikliği, çekememezlikten/imrenmeden kaynaklanan engeller ve vasıflı çalışan eksikliği olduğu görülmüştür. Bu çalışma özgün bir bulgu olarak kadınların girişimcilik sürecinde erkeklerin iş süreçlerinde profesyonel olmamaları ve istismar niyetleri ile engel yarattıklarını ve kadınlar arasında çekememezlikten/imrenmeden kaynaklanan engelleri ortaya koymaktadır. Elde edilen bu bulgu literatürdeki çalışmalardan farklılık göstermektedir. Erkeklerin kadınların girişimcilik süreçlerini profesyonel davranmayarak olumsuz yönde etkilediklerini, ayrıca, kadınların kendi arasında çekememezlik göstererek birbirlerine engel olduklarını göstermektedir.

Konuyla ilgili olarak ileride çeşitli çalışmalar yürütülebilir. Mevcut çalışma, Adana ve Niğde illerinde faaliyet gösteren kadın girişimciler ile gerçekleştirilmiştir. Bu nedenle, farklı bölgelerde yer alan kadınlar ile gelecek çalışmaların gerçekleştirilmesi literatüre katkıda bulunabilir. Böyle bir çalışma, kadınların girişimcilik süreçlerindeki kültürel bakış açısını ele alarak kültürel farklılıkları ortaya koyabilir. Buna ek olarak, yapılan bir çalışma belirli bir zaman

periyodu sonrasında tekrarlanabilir ve katılımcıların zamanla görüşlerinde bir değişiklik olup olmadığı ortaya konabilir. Böylece, zaman ile kadınların girişimcilik süreçlerinin hangi yönde ve nasıl değiştiği görülebilir.

ETİK BEYANATI

Destek Bilgisi: Bu çalışma, kamu, ticari veya kar amacı gütmeyen kuruluşlar gibi herhangi bir organizasyondan destek almamıştır.

Çıkar Çatışması: Tüm yazarlar adına, sorumlu yazar çıkar çatışması olmadığını belirtir.

Etik Onay: İnsan katılımcıları içeren çalışmalarda gerçekleştirilen tüm prosedürler, kurumsal ve / veya ulusal araştırma komitesinin etik standartlarına ve 1964 Helsinki deklarasyonuna ve daha sonraki değişikliklerine veya karşılaştırılabilir etik standartlara uygundur.

Bilgilendirilmiş Onam Formu: Çalışmaya katılan tüm bireysel katılımcılardan bilgilendirilmiş onam formu alınmıştır.

KAYNAKÇA

- Akehurst, G., Simarro, E., & Mas - Tur, A. (2012). Women entrepreneurship in small service firms: motivations, barriers and performance. *The Service Industries Journal*, 32(15), 2489-2505.
- Aldrich, H., Reese, P. R., & Dubini, P. (1989). Women on the verge of a breakthrough: Networking among entrepreneurs in the United States and Italy. *Entrepreneurship & Regional Development*, 1(4), 339-356.
- Allen, S., & Truman, C. (1993). Women and men entrepreneurs: Life strategies, business strategies. na.
- Ascher, J. (2012). Female entrepreneurship—An appropriate response to gender discrimination. *Journal of Entrepreneurship, Management and Innovation*, 8(4), 97-114.
- Brush, C. G., & Brush, C. G. (2006). *Growth-oriented women entrepreneurs and their businesses: A global research perspective*. Edward Elgar Publishing.
- Brush, C., Carter, N., Gatewood, E., Greene, P., & Hart, M. (2004). *Clearing the hurdles: Women building high-growth businesses*. FT Press.
- Chinomona, E., & Maziriri, E. T. (2015). Women in action: Challenges facing women entrepreneurs in the Gauteng Province of South Africa. *International Business & Economics Research Journal (IBER)*, 14(6), 835-850.
- Cohoon, J. M., Wadhwa, V., & Mitchell, L. (2010). Are Successful Women Entrepreneurs Different From Men?
- European Institute for Gender Equality (2017). Gender in Entrepreneurship. Erişim Tarihi: 29 Ocak 2020, <https://eige.europa.eu/publications/gender-entrepreneurship>
- Global Gender Gap Report (2017), <https://www.weforum.org/reports/the-global-gender-gap-report-2017> (Erişim Tarihi: 10.04.2018).
- Hechavarria D., Bullough A., Brush C., & Edelman L. (2019). High-Growth women's entrepreneurship: Fueling social and economic development. *Journal of Small Business Management* 57(1), 5-13.
- Henry, C., Hill, F., & Leitch, C. (2005). Entrepreneurship education and training: can entrepreneurship be taught? Part I. *Education+ Training*, 47(2), 98-111.
- Huang, K. H., Mas-Tur, A., & Yu, T. H. K. (2012). Factors affecting the success of women entrepreneurs. *International Entrepreneurship and Management Journal*, 8(4), 487-497.
- KAGİDER (2019). Türkiye Kadın Girişimcilik Endeksi,

- Erişim Tarihi: 29 Ocak 2020, https://www.kagider.org/docs/default-source/kagider-raporlar/kagider-t%c3%bcrk-tuborg-kad%c4%b1n_girisimcilik_endeksi_2019.pdf?sfvrsn=6
- Lerner, M., Brush, C., & Hisrich, R. (1997). Israeli women entrepreneurs: An examination of factors affecting performance. *Journal of Business Venturing*, 12(4), 315-339.
- Loveline, A. A., Uchenna, O. I., & Karubi, N. P. (2014). Women entrepreneurship in Malaysia: An empirical assessment of the challenges faced by micro and small business owners in Kuching-Sarawak. *International Journal of Humanities Social Sciences and Education*, 4(1), 48-58.
- Maina, W. (2015). Factors influencing performance of women owned micro and small enterprises in Kikuyu sub county, *Kiambu county Kenya (Doctoral dissertation)*. University of Nairobi.
- Minniti, M. (2009). Gender issues in entrepreneurship. *Foundations and Trends® in Entrepreneurship*, 5(7-8), 497-621.
- Minniti, M., & Arenius, P. (2003). Women in entrepreneurship. In *The entrepreneurial advantage of nations: First Annual Global Entrepreneurship Symposium*, 29.
- Minniti, M., Bygrave, W. D., & Autio, E. (2005). Global entrepreneurship monitor. *2004 Report on Women and Entrepreneurship*.
- Nucci, A. R. & Boden Jr, R. J., (2000). On the survival prospects of men's and women's new business ventures. *Journal of Business Venturing*, 15(4), 347-362.
- OECD (1993), Organisation for Economic Co-operation and Development, *Small and Medium Sized Enterprises: Technology and Competitiveness*, (Paris: France)
- OECD (2004), Organisation for Economic Co-operation and Development, "Women's Entrepreneurship: Issues and Policies," 2. OECD Conference of Ministers Responsible for Small and Medium Sized Enterprises (SMEs) (İstanbul: Turkey).
- Roomi, M. A. (2009). Impact of social capital development and use in the growth process of women-owned firms. *Journal of Enterprising Culture*, 17(04), 473-495.
- Sarri, K., & Trihopoulou, A. (2004). Female entrepreneurs' personal characteristics and motivation: a review of the Greek situation. *Women in Management Review*, 20(1), 24-36.
- Sharma, Y. (2013). Women entrepreneur in India. *Journal of Business and Management*, 15(3), 9-14.
- Soysal, A. (2010). Türkiye'de kadın girişimciler: Engeller ve fırsatlar bağlamında bir değerlendirme. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 65(01), 083-114.
- Storey, D. J. (1994). New firm growth and bank financing. *Small Business Economics*, 6(2), 139-150.
- Tekin, H. H., & Tekin, H. (2006). Nitel araştırma yönteminin bir veri toplama tekniği olarak derinlemesine görüşme. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 3(13), 101-116.